

религиозно-паломнического туризма в частности. Выделены основные тенденции в развитии религиозно-паломнического туризма в Грузии на современном этапе его развития.

Ключевые слова: религиозно-паломнический туризм, сакральные памятники, религиозно-паломнический центр, религиозно-паломнический тур, Грузия.

Patiychuk Victor. Religious-Pilgrimage Tourism of Georgia in the Context of Reforming the Tourist Complex of the Country. The content of the concept «religious-pilgrimage tourism» is expanded. The preconditions and level of development of the tourist complex of modern Georgia are estimated. The main specializations of the tourist complex of the country in the conditions of its reform are investigated. The national program of reforming the tourist complex of Georgia in the context of the implementation of the «Strategy for the development of tourism in Georgia – 2025» is considered, as well as increasing the role of its advertising and tourist promotion in the world. The main points of realization of the tourism development strategy in the country in the context of the reform of the main branches of the economy and the search for new directions of tourist services in the state are indicated. The factors and resources for the development of religious-pilgrimage tourism as one of the promising areas of international tourism services of the population are analyzed. The main problems of its development and importance in reforming the tourist complex of the country are revealed. The main shortcomings in the reform of the tourist complex of Georgia and religious-pilgrimage tourism, in particular, are indicated. The main tendencies in the development of religious-pilgrimage tourism in Georgia at the present stage of its development are highlighted.

Key words: religious-pilgrimage tourism, sacred sights, religious-pilgrimage center, religious-pilgrimage tour, Georgia.

Стаття надійшла до редколегії
21.09.2018 р.

УДК 379.85(510)

**Ірина Мандрик
Катерина Гнедько**

Специфіка розвитку туристичної сфери Китаю

Розкрито специфічні риси розвитку туристичної сфери Китаю. Розглянуто історичні особливості розвитку туризму в Китаї. Досліджено сучасний стан розвитку туризму в країні. Проаналізовано динаміку та географічну структуру туристичних потоків. Відображено особливості в'їзного та виїзного туризму. Охарактеризовано основні види туризму в Китаї та названо найважливіші чинники, що сприяють їх розвитку. Визначено пріоритетні напрями розвитку туризму в Китаї.

Ключові слова: туризм, турист, внутрішній туризм, міжнародний туризм, туристична сфера, Китай.

Постановка проблеми та її значення. Уже кілька останніх десятиліть Китай приголомшує світ своїм бурхливим розвитком. Одна зі сфер, що розвивається ще вищими темпами, ніж економіка КНР загалом, – це туризм. У силу свого географічного й геополітичного положення, а також природних умов Китай володіє великими можливостями для розвитку різних видів туризму. Міжнародний туризм – один із важливих механізмів включення економіки Китаю у світове господарство. Внутрішній туризм, за масштабами розвитку якого Китай входить до числа світових лідерів, відіграє все більш важливу роль в економіці країни. Все це робить дослідження специфічних рис розвитку туризму в Китаї дуже актуальним.

Аналіз літератури з тематики дослідження. Китайський туризм – феномен, який досліджує багато як вітчизняних, так і зарубіжних учених. Різноманітні аспекти розвитку міжнародного туризму в Китаї висвітлювали в своїх працях такі вчені, як А. Александрова, В. Воскресенський, В. Кіптенко, О. Любіцева, О. Малиновська, М. Мальська, І. Смаль та ін. Фактори туристичної привабливості Китаю розглянуті у статті Н. Комара [2]. У публікаціях Д. Гомова [1], А. Пульнікової, В. Бовтун [5], І. Шамари, І. Четверікової [10] проаналізовані сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку туризму в Китаї. В. Стафійчук й А. Москаленко [7] досліджують виїзний туризм, а

А. Нечай, Ян Чень розкривають особливості в'їзного туризму в країні [4]. Дослідженню релігійного туризму присвячена стаття І. Ринкового [6]. Проте існує потреба у виділенні специфічних рис розвитку туристичної сфери Китаю.

Мета статті – визначити специфічні риси туристичної сфери Китаю на сучасному етапі її розвитку.

Виклад основного матеріалу та обґрунтування отриманих результатів дослідження. Китай є однією з найбільш привабливих країн у сфері туризму і має високий туристичний потенціал, що сформувався історично [10]. У другій половині XIX ст. в Китаї з'явився і набув популярності внутрішній туризм, а на рубежі XIX–XX ст. почав швидкими темпами розвиватися міжнародний туристичний напрямок. У 1923 р. при одному з комерційних банків створено туристичний відділ, який через деякий час був перетворений у Китайське туристичне бюро. Діяльність цього бюро в 1920–1930-х рр. поширювалася на низку найбільших міст Китаю й деякі країни Південно-Східної Азії. Однак це були індивідуальні комерційні тури [5].

Якісно новий етап розвитку туризму почався після проголошення в 1949 р. Китайської Народної Республіки (КНР). Туризм у Китаї став розглядатися як «громадянська дипломатія», що сприяє розвитку взаєморозуміння та дружби китайського народу з народами інших країн. Однак розквіт туризму в Китаї почався лише в 1970-х рр. у зв'язку з проголошенням у країні політики «відкритих дверей» і курсу на реформи. Інтерес до Китаю, як до туристичного осередку, став зростати в багатьох країнах світу. В результаті обсяг в'їзного туризму в країні з 1977 р. до 1997 р. збільшився майже у 18 разів: із 1,8 до 31,7 млн осіб [9]. У 1980-х рр. туристична індустрія Китаю переважно залежала від міжнародного туризму. Всі зусилля були спрямовані на створення інфраструктури замість розвитку самого продукту туризму або пам'яток. Тому саме туристична інфраструктура була слабким місцем. Ситуація змінилася повністю в 1990-х рр. Почалося активне будівництво готелів, підготовка кадрів для туристичної індустрії [8].

Важливий подальший поштовх розвитку туризму в Китаї здійснено за допомогою відповідних програм Уряду та набрання чинності з 1 жовтня 2013 р. закону КНР «Про туризм» – перший нормативно-правовий акт у Китаї, що спеціальним чином упорядкував і врегулював індустрію туризму, а також створив сприятливі умови для використання суб'єктами підприємництва державних фінансових, матеріальних й інформаційних ресурсів. Держава створює фонди для підтримки інноваційної діяльності підприємництва, пільгового кредитування, а також компенсує кредитним організаціям відповідну різницю при наданні ними пільгових кредитів суб'єктам підприємництва в туристичній сфері [3].

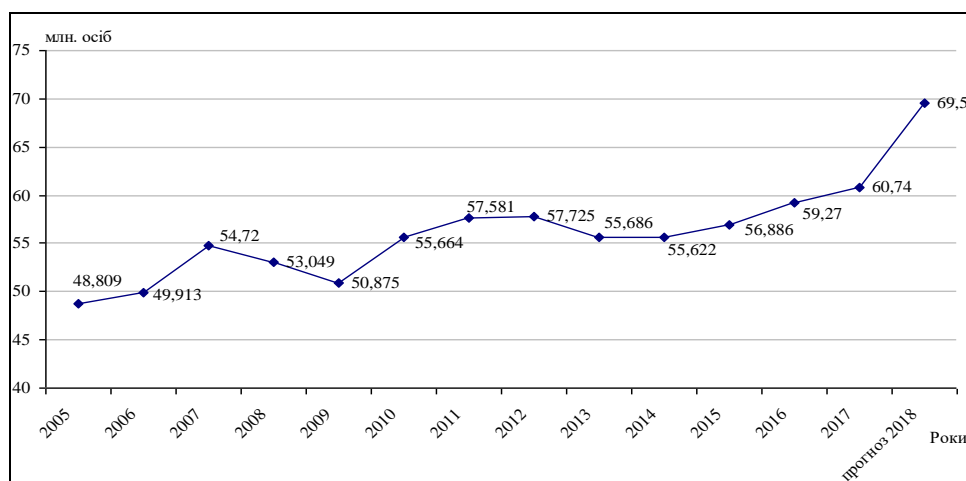

Рис. 1. Динаміка іноземних туристичних прибуттів у Китай у 2005–2017 рр., млн осіб [11]

На думку представника Всесвітньої туристичної організації (ЮНВТО), завдяки швидкому розвитку економіки Китаю, проведення Олімпіади-2008 в Пекіні і ЕКСПО-2010 в Шанхаї, Китай став одним із світових лідерів у сфері в'їзного туризму [8]. За даними китайської статистики, у 2017 р. в

Китаї відмічене стійке поживлення туристичної галузі, доходи якої досягнули 5,4 трлн юанів (близько 82 млрд дол. США). У 2017 р. зареєстровано 60,7 млн іноземних туристів, що на 12,8 % більше, порівняно з 2016 р. (рис. 1). За цим показником, згідно статистики ЮНВТО, Китай зайняв четверте місце після США, Іспанії та Франції.

Туристи з Гонконгу (Сянган), Макао й Тайваню склали понад 79 % від загального ринку в'їзного туризму. В першу десятку країн-постачальників туристів ввійшли М'янма, В'єтнам, Республіка Корея, Японія, Росія, Сінгапур, Монголія, Малайзія, Філіппіни та Індія. За даними статистики Китайської Національної туристської Адміністрації [11], тільки в першій половині 2018 р. іноземних туристів у Китаї нараховувалося 69,5 млн осіб, що на 2,4 % більше за аналогічний період 2017 р. Цьому сприяє зручна візова політика, залучення програми «One Belt one Road» і, звичайно, багата культура й історія самої країни.

Програма «One Belt One Road» (ОБОР) – грандіозний план, реалізація якого прийнята керівництвом Китаю в 2013 р. [12]. Цей план об'єднує два проекти: «Економічний (сухопутний) пояс Великого Шовкового шляху» і «Морський Шовковий шлях 21 століття», відроджуючи стародавні торговельні маршрути Великого Шовкового шляху, що з'єднував Азію, Європу та Африку.

Китай – один із лідерів за темпами зростання туристських поїздок за кордон. За даними статистики Китайської Національної туристської адміністрації, у 2017 р. виїзний потік із Китаю склав 135,13 млн осіб, що характеризує зростання порівняно з 2016 р. на 3,22 %, а, порівняно з 2010 р., зростання відбулося в 2,4 рази (рис. 2). Однією з важливих причин зростання числа виїжджаючих за кордон Китаю є збільшення в китайських паспортах кількості дозволених країн/регіонів на 153 пункти. З них 65 мають відкриту візову політику для китайських громадян [13].

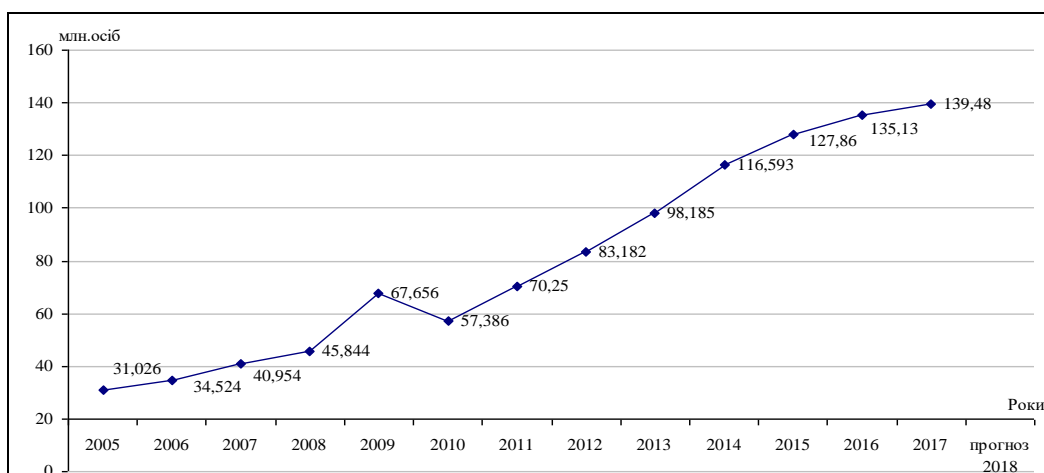

Рис. 2. Динаміка кількості китайських громадян, які виїжджали за кордон у 2005–2017 рр., млн осіб [11]

За прогнозами ЮНВТО, до 2020 р. кількість китайських громадян, які виїжджають за кордон, повинна досягнути 100 млн осіб, середнє щорічне зростання за 2005–2020 рр. склало б 12,8 %, а частка КНР на виїзному туристському ринку світу могла зрости з 0,9 % у 2005 р. до 6,4 % у 2020 р. Проте темпи розвитку виїзного туризму в країні виявилися набагато вищими за прогнозовані. До 2020 р. на ринку світового виїзного туризму КНР може зайняти 1–2 місця, а не 4-те, згідно з прогнозом. Основні виїзні потоки йдуть зі східних провінцій, які є найбільш розвиненими в економічному плані зі швидко зростаючим рівнем життя населення [7, с. 62]. Китайські туристи все більше цікавляться острівними турами. Наприклад, Гаваї – популярне місце для туристів із Пекіна та Шанхая. Туристи з півночі річки Янцзи більше зацікавлені у відвідуванні азійських островів, таких як острів Самуї в Таїланді. Туристи Гуанчжоу віддають перевагу екскурсіям по островах, вибір яких залежить від умов місцевих готелів, тривалості польотів або рівня складності в подорожах [8].

Характерним моментом китайського виїзного туризму, ніж в інших країнах, є виражена сезонність. Це обумовлено існуванням тижневих канікул під час двох державних свят: Свята Весни

(за місячним календарем січень–лютий) і Дня утворення КНР (1 жовтня). Саме на них припадає пік туристичної активності як по виїзному, так і по внутрішньому туризму. Сезонність робить вплив і на вибір напрямку для відпочинку. Взимку найбільш бажані для китайців країни Південно-Східної Азії, Австралія, Японія та Республіка Корея. Поїздки до Європи популярніші влітку й восени [10]. У 2017 р. на внутрішньому туристичному ринку країни збереглися високі темпи зростання. В середньому кожен китаєць здійснив 3,7 турпоїздки. При цьому кількість поїздок усередині країни перевищила 5 млрд. Дохід від внутрішнього туризму склав 4566,1 млрд юанів, що більше на 15,9 %, порівняно з 2016 р. Якщо у 2017 р. загальні доходи китайського туризму збільшилися на 22,6 %, порівняно з 2016 р., то з них 16,3 % – це внесок внутрішнього туризму. Тому перспективи розвитку внутрішнього туризму в Китаї масштабні.

Китай має чудові можливості для розвитку туризму. Тут величезна кількість ресурсів для культурного збагачення, безліч історичних цінностей, різноманітна й унікальна природа. Тому в країні розвиваються різні види туризму, найважливішими серед яких є культурно-пізнавальний, етнічний, релігійний, діловий, виставковий, освітній, оздоровчий тощо.

Лідуючу позицію у сфері туризму Китаю займає культурно-пізнавальний туризм. На сьогодні на території КНР знаходяться 19 об'єктів, включених до списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, розташовано 99 культурних міст, які представляють історичний і культурний інтерес, знаходяться понад 750 пам'яток загальноосвітнього значення [4]. Етнічний туризм стає невід'ємною частиною культурно-пізнавального туризму, оскільки Китай населяють десятки народностей, які мають свої традиції, національний одяг, кухню та звичаї.

Нині у Китаї спостерігається динамічний розвиток релігійного туризму. Люди відправляються в паломницькі та екскурсійні поїздки по святих місцях і релігійних центрах, прагнуть брати участь у релігійних церемоніях, відвідувати монастирі, деякі відпочиваючі залишаються в монастирях на тривалий час із метою пошуку себе та самовдосконалення [6, с. 6]. Увагу туристів усе більше привертають буддистські та даоські монастирі та храми. Найбільш відомими є храми Баймаси (Лоян), Дациєньсі (Сіань), Лін'їньсі (Ханчжоу). До числа найбільш відвідуваних даоських храмів можна віднести Байюньгуан (Пекин), Цін'я-Нгун (Ченду) й Тайцінгуан (Шеньян). У Шанхаї особливо відвідуваними в наш час є храми Ченхуанмяо й Юйфеси з нефритовою статуєю Будди, оздобленого дорогоцінним камінням. Відомими буддистськими монастирями є Таерси (Цинхай), Юнхегун (Пекин), і, безумовно, Шаолін (провінція Хенань) [9].

Особливий інтерес у туристів викликає й китайська народна медицина, яка вбирає в себе знання, накопичені за тисячоліття китайськими лікарями. Отже, в КНР швидкими темпами розвивається й лікувально-оздоровчий туризм. Найбільш відвідуваними містами країни є Пекин і Шанхай. Тут краще розвинена транспортна інфраструктура й індустрія гостинності. Віддалені міста теж мають туристичний попит. Так, у невеликих провінціях і містах можна побачити визначні пам'ятки старовини, насолодитися прекрасними пейзажами, дізнатися більше про культуру країни й наблизитися до неї. З урахуванням того, що основним напрямом розвитку в майбутньому уряд Китаю бачить саме внутрішній туризм, нова туристична стратегія на 2013–2020 рр. була сформульована з урахуванням розвитку саме цього виду туризму. В стратегії містяться рекомендації громадським музеям, меморіальним залам і місцям патріотичного виховання поступово ставати безкоштовними для корінних громадян країни [13].

Висновки й перспективи подальших досліджень. Сьогодні туристична галузь Китаю перейшла на новий рівень, який характеризується збільшенням кількості як іноземних, так і внутрішніх туристів за рахунок підвищення якості туристичних послуг та поступового збалансування регіонального розвитку туризму. У перспективі роль туристичної індустрії Китаю буде стабільно зростати, покращуючи національний імідж, сприяючи розвитку міжнародного співробітництва, що потребуватиме подальших наукових досліджень.

Джерела та література

1. Гомов Д. В. Туристична індустрія Китаю: сучасний стан та перспективи розвитку (за матеріалами інтернет-джерел) / Д. В. Гомов [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://priansak-center.com/book/Issue_2-3/45_Gomov.doc

2. Комар Н. В. Фактори туристичної привабливості Китаю / Н. В. Комар // Вісн. асоціації докторів філософії України. – 2015. – № 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://aphd.ua/publication-40/>
3. Єрмаченко В. Є. Перспективи застосування у вітчизняній економіці досвіду перетворень туристичної галузі Китаю / В. Є. Єрмаченко // Чернігів. наук. часопис. Серія 1 : Економіка і управління. – 2015. – № 1. – С. 25–38.
4. Нечай А. А. Тенденции развития международного туристического рынка и особенности въездного туризма в Китае / А. А. Нечай, Ян Ян Чэнь // Сборник научных статей «Беларусь и мировые экономические процессы». – 2011. – Вып. 8. – С. 88–95 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://tourlib.net/statti_tourism/nechaj.htm
5. Пульникова А. А. Туризм в Китае и перспектива его развития / А. А. Пульникова, В. С. Бовтун // Горизонты образования. – Барнаул, 2008. – Вып. 10 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.tourlib.net/statti_tourism/pulnikova.htm
6. Рынковой И. В. Религиозный туризм: Дао и Даосизм в Китае / И. В. Рынковой // Сервис plus. – 2010. – № 4. – С. 90–96.
7. Стафійчук В. І. Аналіз виїзного туризму Китаю та «портрет» китайського туриста / В. І. Стафійчук, А. О. Москаленко // Географія та туризм. – 2015. – Вип. 33. – С. 61–73.
6. Туризм в Китае [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.chinatrips.ru/guide/overview/tourism-in-china.html>
7. Фэн Ин. Ускорение развития туризма в целях содействия устойчивому и здоровому развитию туризма / Ин Фэн // Китай. Новости туризма. – 2010. – 8 марта [Электронный ресурс]. – Режим доступа : https://www.syl.ru/article/166897/new_kultura-kitaya-traditsionnaya-kultura-kitaya
8. Шамара І. М. Сучасний стан та проблеми розвитку туризму в Китаї / І. М. Шамара, І. П. Четверікова // Вісн. Харків. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. Серія : Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм. – 2017. – Вип. 6. – С. 206–211.
9. China National Tourism Administration [Electronic resource]. – Mode of access : <https://www.travelchinaguide.com/tourism/2015statistics/outbound.html>
10. Forum «Countries and Their Cultures» [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.everyculture.com/Bo-Co/China.html>
11. Statistical Communiqué of the People's Republic of China on the 2017 National Economic and Social Development [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.stats.gov.cn/english/Press Release/201802/t20180228_1585666.html
12. Xu F. China's Outbound Tourism – Emerging Trends and Features in the Second Decade of the 21st Century / F. Xu, S. Wang // Perspectives in Asian Leisure and Tourism. – 2014. – Vol. 2. – Iss. 1. – P. 1–16.

References

1. Gomov D. V. Turystychna industriia Kytaiu: suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku (za materialamy internet-dzherel) / D. V. Gomov [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : http://pritsak-center.com/book/Issue_2-3/45_Gomov.doc
2. Komar N. V. Faktory turystychnoi pryvablyvosti Kytaiu / N. V. Komar // Visn. asotsiatsii doktoriv filosofii Ukraini. – 2015. – № 1 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://aphd.ua/publication-40/>
3. Yermachenko V. Ye. Perspektyvy zastosuvannia u vitchyzniani ekonomitsi dosvidu peretvoren turystychnoi haluzi Kytaiu / V. Ye. Yermachenko // Chernihiv. Nauk. chasopys. Seriiia 1 : Ekonomika i upravlinnia. – 2015. – № 1. – S. 25–38.
4. Nechai A. A. Tendentsyy razvytyia mezhdunarodnogo turystycheskogo rynku y osobennosty vezdnogo turызma v Kytaie / A. A. Nechai, Yan Yan Chen // Sbornyk nauchnykh statei «Belarus y myrovyie ekonomtcheskye protsessy». – 2011. – Vyp. 8. – S. 88–95 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupa : http://tourlib.net/statti_tourism/nechaj.htm
5. Pulnykova A. A. Turyzm v Kytaie y perspektyva iego razvytyia / A. A. Pulnykova, V. S. Bovtun // Horyzonty obrazovaniya. – Barnaul, 2008. – Vyp. 10 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupa : http://www.tourlib.net/statti_tourism/pulnikova.htm
6. Rynkovoі Y. V. Relyhyoznyi turyzm: Dao y Daosyzm v Kytaie // Servys plus. – 2010. – № 4. – S. 90–96.
7. Stafiihuk V. I. Analiz vyiznogo turyzmu Kytaiu ta «portret» kytaishkoho turista / V. I. Stafiihuk, A. O. Moskalenko // Neohrafiia ta turyzm. – 2015. – Vyp. 33. – S. 61–73.
8. Turyzm v Kytaie [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupa : <http://www.chinatrips.ru/guide/overview/tourism-in-china.html>
9. Fen In. Uskorenye razvytyia turyzma v tseliakh sodeistviya ustoichyvomu y zdorovomu razvytyiu turyzma / In Fen // Kytai. Novosty turyzma. – 2010. – 8 marta [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupa : https://www.syl.ru/article/166897/new_kultura-kitaya-traditsionnaya-kultura-kitaya

10. Shamara I. M. Suchasnyi stan ta problemy rozvytku turyzmu v Kytai / I. M. Shamara, I. P. Chetverikova // Visn. Kharkiv. nats. un-tu im. V. N. Karazina. Seriya : Mizhnarodni vidnosyny. Ekonomika. Krainoznavstvo. Turyzm. – 2017. – Vyp. 6. – S. 206–211.
11. China National Tourism Administration [Electronic resource]. – Mode of access : <https://www.travelchinaguide.com/tourism/2015statistics/outbound.html>
12. Forum «Countries and Their Cultures» [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.everyculture.com/Bo-Co/China.html>
13. Statistical Communiqué of the People's Republic of China on the 2017 National Economic and Social Development [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.stats.gov.cn/english/PressRelease/201802/t20180228_1585666.html
14. Xu F. China's Outbound Tourism – Emerging Trends and Features in the Second Decade of the 21st Century / F. Xu, S. Wang // Perspectives in Asian Leisure and Tourism. – 2014. – Vol. 2. – Iss. 1. – P. 1–16.

Мандрик Ирина, Гнедько Катерина. Специфика развития туристической сферы Китая. В статье раскрыты специфические черты развития туристической сферы Китая. Рассмотрены исторические особенности развития туризма в Китае. Исследовано современное состояние развития туризма в стране. Проанализированы динамика и географическая структура туристических потоков. Отображены особенности въездного и выездного туризма. Охарактеризованы основные виды туризма в Китае и названы важнейшие факторы, способствующие их развитию. Определены приоритетные направления развития туризма в Китае.

Ключевые слова: туризм, турист, внутренний туризм, международный туризм, туристическая сфера, Китай.

Mandryk Iryna, Hnedko Kateryna. The Specifics of the Development of Tourism in China. The article reveals the specific features of the tourism industry in China. The historical features of the development of tourism in China are considered. The present state of tourism development in the country is explored. The article analyzes the dynamics and geographic structure of tourist flows. The features of inbound and outbound tourism are revealed. The main types of tourism in China are characterized and the most important factors contributing to their development are named. The priority directions of tourism development in China are determined.

Key words: tourism, tourist, domestic tourism, international tourism, China.

Стаття надійшла до редколегії
19.11.2018 р.

УДК 338.48-32:378.4(СНУ)

**Наталія Коцан,
Роман Мазурець**

Розробка туристичних й екскурсійних маршрутів у Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки

У статті піднято питання розробки туристичних та екскурсійних маршрутів. Розкрито суть понять «екскурсія», «екскурсант», «екскурсійний маршрут». Розглянуто перспективні напрями використання туристичного потенціалу Волинської області та історико-культурного потенціалу м. Луцька для проектування екскурсійних маршрутів. Показано внесок науковців Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки у справу поліпшення екскурсійного обслуговування гостей та жителів м. Луцька. Запропоновано проект пішохідної екскурсії «Адміністративні місця міжвоєнного Луцька». Зазначено, що для розробки цієї екскурсії підібрано об'єкти (історичні будівлі), розроблено схему екскурсійного маршруту, сформовано текст екскурсії та визначено її мету. Наголошено, що екскурсія розрахована як на гостей, так і жителів м. Луцька й має на меті формування уявлень про розбудову адміністративних споруд міста в період Другої Речі Посполитої (1921–1939 рр.), до складу якої у міжвоєнний період відносилася територія сучасного м. Луцька та Волині. Зазначено, що запропонована екскурсія складається з десяти етапів під час яких оглядається певна будівля та розповідається історія функціонування конкретної адміністративної установи Другої Речі Посполитої в